

ધોરણ : 6 સામાજિક વિજ્ઞાન

પાઠ : 3 પ્રાચીન નગરો અને ગ્રંથો

સ્વાધ્યાય

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા પ્રશ્નોના વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો.

(1) સિંધુખીણ સભ્યતાના અવશેષો સૌપ્રથમ કયાં સ્થળેથી મળી આવ્યા ?

(A) હડપ્પા

(B) લોથલ

(C) મોહેં-જો-દડો

(D) કાલિબંગાન

(2) હડપ્પીય સભ્યતાનું કૃષિકાંતિનું મથક કયું નગર હતું ?

(A) લોથલ

(B) મોહેં-જો-દડો

(C) કાલિબંગાન

(D) ધોળાવીરા

(3) જીવેદમાં કેટલાં મંડળો છે?

(A) 12

(B) 15

(C) 10

(D) 4

પ્રશ્ન : 2 ટૂંકમાં ઉત્તર આપો.

(1) હડપ્પીય સભ્યતાના નગરના રસ્તાઓનો પરિચય આપો.

➤ હડપ્પીય સભ્યતાના નગરના રસ્તાઓ સગવડતાવાળા હતા. શહેરના મુખ્ય બે રાજમાર્ગોમાં એક ઉત્તરથી દક્ષિણ અને બીજો પૂર્વથી પશ્ચિમ જાય. અહીં મુખ્ય માર્ગોની સમાંતરે શેરીઓ આવેલી હતી. રસ્તાઓ એકબીજાને કાટખૂણે મળતા હતા. આખું નગર ચોરસ અને લંબચોરસ વિભાગોમાં વહેંચાઈ જાય, એ રીતે રસ્તા અને શેરીઓનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જાહેર રસ્તાઓ પર રાત્રિપ્રકાશની વ્યવસ્થા હતી.

(2) “હડખીય પ્રજાની સર્જનશક્તિ અને કલાકારીગરી રમકડાંમાં વ્યક્ત થાય છે.” વિધાન સમજાવો.

➤ હડખીય સભ્યતાના અવશેષોમાં રમકડાં મળી આવ્યાં છે. તે દર્શાવે છે કે આ સમયના લોકો બાળપ્રેમી હતા. સિંધુખીણની સભ્યતાના લોકોએ પોતાનાં બાળકો માટે વિવિધ પ્રકારનાં રમકડાં બનાવ્યાં હતાં. તેમાં પંખી આકારની સિસોટીઓ, ધૂધરા, ગાડાં, લખોટી, પશુ, પંખી અને સ્ત્રી – પુરુષ આકારનાં રમકડાં, માથું હલાવતું પ્રાણી અને ઝાડ પર ચઢતા વાનરની કરામત દર્શાવતાં રમકડાં મુખ્ય છે. આ પરથી કહી શકાય કે, હડખીય પ્રજાની સર્જનશક્તિ અને કલાકારીગરી રમકડાંમાં વ્યક્ત થાય છે.

(3) લોથલ વિશે નોંધ લખો.

- લોથલ અમદાવાદ જિલ્લામાં ધોળકા તાલુકામાં ભોગાવો નદીના કિનારે આવેલું છે. તે પ્રાચીન સમયમાં એક વેપારી બંદર અને ઔદ્યોગિક નગર હતું. અહીંથી એક માળખું મળી આવ્યું છે. તેને ધક્કો (Dock Yard) માનવામાં આવે છે. અહીં આવતાં વહાણોને ભરતીના સમયે લાંગરીને માલસામાનને ચઢાવવા ઉતારવાના ઉપયોગમાં તે આવતો હશે એવું માની શકાય. આ ઉપરાંત, લોથલમાંથી વખારો અને મણકા બનાવવાની ફેક્ટરી પણ મળી આવી છે. આ બધા અવશેષો દર્શાવે છે કે, લોથલ સિંધુખીણની સંસ્કૃતિનું સમૃદ્ધ શહેર, અગત્યનું આંતરરાષ્ટ્રીય બંદર અને વેપારીમથક હતું.

પ્રશ્ન : ૩ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) કાલિબંગાન હાલ રાજસ્થાન રાજ્યમાં આવેલ છે.
- (2) હડપ્પીય સભ્યતામાં મળી આવેલ સ્નાનાગૃહ મોહેં-જો-દડો નગરમાં આવેલ છે.
- (3) ધોળાવીરા કચ્છ જિલ્લામાં મળી આવેલ પુરાતત્ત્વીય સ્થળ છે.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો.

(1) હડખીય સભ્યતા મિસર સભ્યતાની સમકાલીન માનવમાં આવે છે. ☐

(2) ધોળાવીરામાં વરસાદના પાણીના સંગ્રહની વ્યવસ્થા હતી. ☐

(3) ધોળાવીરાની નગરરચના બે ભાગમાં વહેંચાયેલ છે.

(4) વેદ મુખ્યત્વે સાત છે.

Thanks

For watching